

בית משפט לענייני משפחה בראשון לציון

ת"ע 60360-08-20 פלונית נ' האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב ואח'

תיק חיצוני: 3_294385

בפני סגן הנשיאה, כב' השופט נחשון פישר**התובעת פלונית****ע"י ב"כ עוה"ד אריה טויטו****נגד****הנתבע האפוטרופוס הכללי במחוז תל-אביב**

ספרות:

שאל שוחט, נחום פינברג ויחזקאל פלומין דיני ירושה ועיזבון

חקיקה שאוזכרה:

חוק הירושה, תשכ"ה-1965: סע' 19, 25

מיני-רציו:

* אלמנת המנוח מצאה בין מסמכיו מסמך בכתב ידו, האוחז 4 דפים, שכותרתו "צוואה משותפת". מופיעים במסמך שם המנוח ושם המבקשת, מספר תעודת הזהות שלהם. הושאר במסמך מקום לחתימות של שני עדים ועורך דין. המסמך נעדר תאריך ונעדר חתימה של המנוח או של המבקשת. האלמנה טענה כי מדובר צוואת המנוח וביקשה צו לקיומה. ביהמ"ש דחה את הבקשה וקבע כי בהעדר תאריך וחתימה מדובר אך בטיוטת צוואה שלא התגבשה לכדי צוואה.

* ירושה – צוואה – קיומה

* ירושה – צוואה – בכתב יד

* ירושה – צוואה – פגמים

.

בקשה לצו קיום צוואת מנוח שהגישה אלמנתו. מדובר במסמך בן 4 דפים, שכותרתו "צוואה משותפת", שמצאה האלמנה בחדר עבודתו של המנוח. עפ"י הצהרת המבקשת וילדיהם, המסמך כתוב בכתב ידו של המנוח. מופיעים במסמך שם המנוח ושם המבקשת, מספר תעודת הזהות שלהם. הושאר במסמך מקום לחתימות של שני עדים ועורך דין. המסמך נעדר תאריך ונעדר חתימה של המנוח או של המבקשת.

.

ביהמ"ש לענייני משפחה דחה את הבקשה הטעמים הבאים:

בהתאם לפסיקה הרווחת תוקפה של צוואה שנערכה בכתב יד נעוצה בשאלה האם מדובר במסמך שהשתכלל לכדי צוואה או שמא מדובר במסמך שנכתב ללא כוונה לצוות בפועל. כמו כן, עת מוגש מסמך לקיום צוואה אשר נכתב בכתב יד, על ביהמ"ש לבחון את כתב היד ולהידרש לשאלה האם מדובר בכתב ידו של המצווה.

סעיף 25 לחוק הירושה מאפשר לביהמ"ש לקיים צוואה גם אם נפלו בה פגמים. לעניין צורת הצוואה, הפסיקה הבחינה בין מרכיבים "סטאטיים", ו"קונסטיטוטביים", המהווים את אותם מרכיבי יסוד בצוואה שבלעדיהם לא יוכל ביהמ"ש לקיים את הצוואה, לבין מרכיבים "דינמיים" צורניים הניתנים לתיקון.

לצוואה בכתב יד שלושה מרכיבי יסוד: הצוואה חייבת להיכתב כולה על ידי המצווה, על הצוואה לכלול תאריך, ובכלל זה קיימת דרישה כי התאריך יכתב בכתב ידו של המצווה, על הצוואה להיחתם בכתב ידו של המצווה. התקיימותם של תנאים אלו מצביעים על גמירות דעת בצוואה בכתב יד.

במקרה דנא, אף שלכאורה מדובר במסמך אשר נכתב בכתב ידו של המנוח ואף שביהמ"ש השתכנע כי לכאורה בכוונת המנוח היה לחתום יחד עם אשתו על צוואה משותפת – המסמך דעסקינן, הנעדר תאריך וחתימה, היווה טיוטה ראשונה, ולא התגבש לכדי צוואה בפועל. ביהמ"ש הפנה בהקשר זה לעדות המבקשת עצמה לפיה הבעל ביקש ממנה כל הזמן לעשות צוואה משותפת אך היא עצמה בעדה מתוך אמונתה האישית כי זה מזרז את סוף החיים כשעל פי עדותה הוא החליט לערוך צוואה בעצמו; בהעדר תאריך וחתימה לא הוכחה גמירות דעתו של המנוח לערוך צוואה והמסמך האמור לא השתכלל לכדי צוואה, לא לכדי צוואה משותפת וגם לא לכדי צוואתו של המנוח עצמו.

פסק דין

לפניי בקשה לצו קיום צוואת המנוח ש.ל ז"ל אשר הלך לבית עולמו ביום 18.01.20 (להלן: "המנוח").

המבקשת היא אשתו של המנוח ומנישואיהם נולדו ולהם חמישה ילדים משותפים. למגינת לב, בנם הבכור של המבקשת והמנוח נפטר בשנת 2018, ממחלה תורשתית ממנה נפטר גם המנוח.

המבקשת הגישה בקשה לקיום צוואה בכתב יד, לרשם לענייני ירושה בתל-אביב יפו אשר מצדו העביר את הבקשה לבית משפט זה היות ועל פי בחינתו הצוואה אינה נושאת תאריך עריכה.

ילדיהם של המבקשת והמנוח הגישו תצהירי תמיכה בבקשה למעט בן אחד אשר לא הביע עמדה וביקש להישאר נייטרלי.

ב"כ היועמ"ש במשרד האפוטרופוס הכללי הודיע על כוונתו שלא להתערב בבקשה.

דיון והכרעה

1. מדובר במסמך הכתוב בכתב יד המונה 4 דפים הנושא את כותרת "צוואה משותפת" הכתוב כאמור בכתב יד הנעדר תאריך ואינו נושא גם לא את חתימתו של המנוח.

סעיף 19 [לחוק הירושה](#), התשכ"ה-1965 (להלן: "[חוק הירושה](#)") קובע כי:

19. צוואה בכתב יד תיכתב כולה ביד המצווה, תישא תאריך כתוב בידו ותיחתם בידו.

2. פרופ' שמואל שילה בספרו "[פירוש לחוק הירושה](#)", תשכ"ה-1965 (כרך א - 1995) 443 (בעמ' 187) כותב מהי צוואה בכתב יד.

"בינו לבין עצמו יכול אדם להורות מה ייעשה ברכושו לאחר מותו, לשים את הכתוב בין מסמכיו, ולפנינו צוואה כשרה למהדרין שתכובד לאחר מותו. כל מה שיש להקפיד עליו הוא שהכל יירשם בכתב ידו, שיכתוב תאריך ויחתום על המסמך". (ההדגשה שלי-נ.פ.).

3. בהתאם לפסיקה הרווחת תוקפה של צוואה שנערכה בכתב יד נעוצה בשאלה האם מדובר במסמך שהשתכלל לכדי צוואה או שמא מדובר במסמך שנכתב ללא כוונה לצוות בפועל. כמו כן, עת מוגש מסמך לקיום צוואה אשר נכתב בכתב יד, על בית המשפט לבחון את כתב היד ולהידרש לשאלה האם מדובר בכתב ידו של המצווה.

[סעיף 25 לחוק הירושה](#) מאפשר לבית המשפט לקיים צוואה גם אם נפלו בה פגמים.

"(א) התקיימו מרכיבי היסוד בצוואה, ולא היה לבית המשפט ספק כי היא משקפת את רצונו החופשי והאמיתי של המצווה, רשאי הוא, בהחלטה מנומקת, לקיימה אם אף נפל פגם בפרט מן הפרטים או בהליך מן ההליכים המפורטים בסעיפים 19, 20, 22 או 23 או בכשרות העדים, או בהעדר פרט מן הפרטים או הליך מן ההליכים כאמור.
(ב) בסעיף זה "מרכיבי היסוד בצוואה" הם:

(1) צוואה בכתב יד כאמור בסעיף 19 הצוואה כולה כתובה בכתב ידו של המצווה;
[...]."

4. ככלל, תכליתו של [סעיף 25 לחוק הירושה](#) הוא ריפוי פגמים בצוואה שנערכה שלא כדין (ע"א 679/76 אילה סלי הוריה, אפוסטרופסיה הטבעיים דוד ו-הניה סלי נ' עזבון המנוח [קרל שפר מנהל עזבונו נ' פלדמן, ו-2 אח', לב](#) (2) 785, 788 (1978)). לעניין צורת הצוואה, הפסיקה הבחינה בין מרכיבים "סטאטיים", ו"קונסטיטטיביים", המהווים את אותם מרכיבי יסוד בצוואה שבלעדיהם לא יוכל ביהמ"ש לקיים את הצוואה, לבין מרכיבים "דינמיים" צורניים הניתנים לתיקון.

(ראה בעניין זה: [ת"ע 11632/99 פלוגי נ' אלמוני](#), פורסם באתר "נבו" וכן ספרם של ש' שוחט, מ' גולדברג, פלומין, [דיני ירושה ועזבון](#)"), הוצאת סדן, עמ' 84, וכן [ד"נ 40/80 קניג נ' כהן, פ"ד לו\(3\) 701](#)).

5. למקרא הוראות [סעיפים 19 ו-25 לחוק הירושה](#) במאוחד ניתן ללמוד על שלושה מרכיבי היסוד של צוואה שנערכה בכתב יד והם; [הצוואה חייבת להיכתב כולה על ידי המצווה, על הצוואה לכלול תאריך](#), ובכלל זה קיימת דרישה כי התאריך ייכתב בכתב ידו של המצווה, [על הצוואה להיחתם בכתב ידו של המצווה](#).

6. כפי שעולה מסעיפי החוק, אלו הן דרישות צורניות יחידות ברם חיוניות אשר ההיגיון המנחה אותן היא העובדה שהצוואה אשר נכתבה בכתב ידו של המצווה מהווה הוכחה חותכת לכך שאכן מדובר בצוואתו של המנוח.

7. על כך עמד בית בית המשפט [בת"ע \(ת"א\) 7201/00 עזבון המנוח חיים נקדימון ז"ל נ' דב נקדימון](#) [פורסם בנבו] (8.4.2002), פסקה 9:

"תכלית החקיקה בענייני צוואה הינה בשניים: מחד הכלל שיש לקיים את רצון המת ומאידך הצורך בהסדרים פורמליים צורניים שממלאים פונקציה הוכחתית בעיקר לרצון המצווה, המזהירה באשר לרצינות הצעד ומגינה מפני השפעות בלתי הוגנות, הינו, הוכחת אמיתות הצוואה וגמירות הדעת של המצווה".

8. בענייננו מדובר במסמך שנעדר תאריך, ברם נושא את הכותרת **"צוואה משותפת בין ש.ל. ת.ז. לבין ל.ל. ת.ז. שניכם מ... רחוב..."** יצוין שהמנוח רשם על גבי המסמך את שמו כמו גם את שם המבקשת וציין את מספרי תעודות הזהות של שניהם. יחד עם זאת, לא קיימת חתימה פורמלית על גבי המסמך של המנוח או של המבקשת. המנוח כתב בסוף הצוואה **עד 1 חתימה..., עד 2 חתימה.. חתימת עו"ד....**

9. לטענת המבקשת כתיבת נוסח זה על ידי המנוח מהווה ראיה לכך שלמנוח הייתה גמירות דעת ולאחר ששוחח עם המבקשת ובתם לעניין הצוואה חיפש דוגמאות לצוואות, המנוח לא החתים עדים או חתם בפני עורך דין ואולם לטענתה, עסקין בצוואה בכתב יד אשר אינה דורשת חתימה בפני עדים או אימות על ידי עורך דין.

10. בע"א 9200/99 חנוכה נ"י האפוסטרופוס הכללי, פ"ד נו (3) 801 נקבע כי נטל ההוכחה של גמירות דעת בצוואה שבכתב יד הוא נטל הוכחה כבד יותר מאשר בצוואות אחרות.

"יצוין כי בסעיף 25(ב) לחוק, שעניינו צוואה בכתב יד, נכללה דרישה מפורשת – שלא נכללה בסעיף 25(א) שעניינו גם צוואות בצורות אחרות – "...בדבר גמירת דעתו של המצווה...". דומה כי טעמה של הדרישה בכך שצוואות בצורות אחרות, כמו צוואה בעדים, צוואה בפני רשות וצוואה על-פה, יש בעשייתן מידה של טקסיות ורשמיות המעידה על רצינותו של המעמד ועל גמירת-דעתו של המצווה. לפיכך לא הוזכר לגביהן הצורך בגמירת-הדעת במילים מפורשות. אולם בצוואה בכתב יד – שמן הסתם נכתבת על-ידי המצווה בינו לביןנו ושלא במעמד טקסי ורשמי – היה צורך בדרישה מפורשת (לדעה אחרת ראו שילה [15], בעמ' 231). ואולי ניתן ללמוד מכך שנטל הוכחתה של גמירת-הדעת בצוואה בכתב יד כבד מנטל הוכחתה של גמירת-הדעת בצוואות בצורות אחרות, שהוא קל יותר." (ההדגשה שלי-נ.פ.)

11. המבחן לקיומה של גמירות דעת בצוואה בכתב יד הוא מבחן חיצוני-אובייקטיבי, ועל מנת להוכיח כי התקיימה גמירות דעת, יש לבחון האם התקיימו שלושת התנאים שנמנו לעיל, היינו צוואה שנכתבה בכתב ידו של המנוח ועליה תאריך וחתימתו של המצווה. התקיימותם של תנאים אלו מצביעים על גמירות דעת.

12. לאחר עיון בצוואה, בתצהירים שהוגשו על ידי היורשים ולאחר ששמעתי את עדותה של המבקשת, מצאתי לדחות את הבקשה ואסביר;

13. התרשמתי כי המסמך המדובר אשר נמצא בין מסמכיו של המנוח בחדר עבודתו בבית, היווה טיוטה ראשונה, מסמך זה נעדר תאריך וחתימה ולדידי לא התגבש לכדי צוואה בפועל.

14. לכאורה מדובר במסמך אשר נכתב בכתב ידו של המנוח כפי שהעידה המבקשת וכפי שהצהירו ילדיהם.

15. ברם וכפי שהעידה המבקשת בעלה המנוח רצה לערוך צוואה והיא שעצרה בעדו, מתוך אמונתה האישית כי זה מזרז את סוף החיים ועל פי עדותה הוא החליט לערוך צוואה בעצמו וכפי שהשיבה לשאלות בית המשפט;

"לשאלת בית המשפט אם אני חתומה יחד עם בעלי על הצוואה הזאת, אני אומרת שבעלי כל הזמן ביקש ממני לעשות צוואה, ולי היתה אמונה כזאת שאם עושים זה מזרז את הסוף, ועצרתי אותו, אבל הוא תמיד אמר שהוא רוצה לעשות את זה, וכנראה שהוא החליט לעשות את זה לבד.

לשאלת בית המשפט כתב היד הוא שלו.

לשאלת בית המשפט אני לא חתמתי, הוא עשה את זה ואני תמיד התנגדתי. לא חתמתי עליה. אני לא ראיתי את הצוואה. אחרי השבעה פניתי לא' (עו"ד א.ט.), בעלי היה מאוד מסודר, היה לו משרד במרתף שהוא עבד כחוקר, ועורך הדין ביקש ממני לבדוק וירדתי למטה ביחד עם הבת שלי וחפשו ומצאו את רצונו מה שהוא שאיר לי, זה מה שהוא כתב. כל השנים זה מה שהוא רצה, ואני עם האמונה שלי תמיד התנגדתי. אני נשואה לו 50 שנה וזה באמת מה שהוא רצה."

(עמ' 1 מול שורות 14-27 לפרוטוקול מיום 24.11.20).

16. לאור האמור ועל פי צורתו ותוכנו של המסמך אשר יועד לשאת את חתימת המנוח, חתימת המבקשת, רעייתו, מצאתי כי בנסיבות המקרה דנן לא ניתן להתגבר על הפגמים היות והמסמך שלפניי נעדר גמירות דעת שלא הוכחה במקרה זה, אכן לכאורה בכוונת המנוח היה לערוך צוואה משותפת לו ולמבקשת והוא ערך בעצמו, בכתב ידו טיוטה ראשונה של צוואה כזו ואולם מסמך זה לא השתכלל לכדי צוואה משותפת, המנוח לא ציין תאריך, לא חתם על המסמך ולא החתים את המבקשת על גבי המסמך שכן וכפי שנאמר המבקשת אשר פרטיה מצויים על גבי המסמך וכתוב עם פרטיו של המנוח, התנגדה לחתימה על המסמך האמור ועל מסמך כל אופי ומשמעות דומה.

17. המנוח לא השמיד את הטיוטה הראשונית שהכין ושמר אותה בין מסמכיו. המנוח אכן בדק את נושא עריכת הצוואה ובדק זאת עם המבקשת, כשכתב לעצמו מסמך טיוטה כיצד הוא רואה את צוואתו המשותפת עם אשתו. ברם, המסמך האמור לא השתכלל לכדי צוואה, לא לכדי צוואה משותפת וגם לא לכדי צוואתו של המנוח עצמו.

18. השתכנעתי כי לכאורה בכוונת המנוח היה לחתום יחד עם אשתו על צוואה משותפת בפני עדים ובפני עורך דין. מסמך זה שנמצא בין מסמכיו של המנוח היווה במועד עריכתו טיוטה ראשונית הא ותו לא.

19. על כן, ומכל האמור לעיל, הגעתי לכלל מסקנה כי כפי שמסמך זה לא השתכלל לכדי צוואה במועד עריכתו על ידי המנוח הרי שלא ניתן להכשיר את המסמך הזה כעת ובדיעבד וליתן לו תוקף של צוואה.

20. מכל מה שבא לפניי, לא מצאתי לאשר את המסמך שהוגש לקיום אשר נכתב בכתב יד ונעדר תאריך וחתימה של המצווה ואיננו אלא טיוטה של צוואה משותפת.

21. התוצאה היא שהבקשה לצו קיום צוואה נדחת.

22. תואיל המזכירות לשלוח את פסק הדין לב"כ המבקשת ולסגור את התיק.

23. מותר לפרסום בהשמטת כל פרט מזהה.

ניתן היום, י"ט שבט תשפ"א, 01 פברואר 2021, בהעדר הצדדים.

נחשון פישר 54678313
נוסח מסמך זה כפוף לשינויי ניסוח ועריכה

[בעניין עריכה ושינויים במסמכי פסיקה, חקיקה ועוד באתר נבו – הקש כאן](#)